

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יג, תשכ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הראשון, שהרי „הופעת הבכורה“ שלה ב„המליץ“ הוחמזה, ומכאן זקיפת החידוש לזכותו של פינס, אפילו בפי דוד ילין, בהספידו את חותנו וברצותו לספר על חין ערכו ורוב חידושיו בלשון.

זאב איגרת

גלגולו של ביטוי

ב„לשונונו לעם“ קונטרס קי"ח מביא פרופ' סדן עניינים אחדים, ששמע מפי אולסבנגר המנוח באחרית ימיו, וביניהם גם את עניין הביטוי „נח מיט זיבן גרייזן“ (נח בשבעה שיבושים). לדעתו של המנוח אולסבנגר יש לשער, כי המלה „גרייז“, שמשמעותה לא רק שיבוש, אלא גם זקן (איש שיבה), חלה גם על עניין זה, וכוונתו שבעה זקנים, שכמותם כשבעה חכמים. אולם פרופ' סדן מודה, כי לא היה בידו לסייעו בשום אסמכתא לכך, שהרי כמה מיני שבעה אתה מוצא, ואין נח בכללם. ובסיום דבריו: מי שיש בידו לאשר השערה זו יבורך.

הבאתי לפני הכותב אסמכתא מן המקרא לכך, והוא קיבלה ברצון ובברכה. ועתה יורשה לי להביאה גם לפני הקורא.

בספר בראשית נזכרים רבים מן הראשונים והקרובים למעשי בראשית, והם מצוינים במספר השנים שחיו. כולם

הגיעו לזקנה מופלגת, שאינה שכיחה כלל בימינו. אולם בין אלה הזקנים, הנקובים בשמות ובמספר שנות חייהם, נזכרים שבעה, שהגיעו לזקנה מופלגת ביותר, כלומר שעברו את גבול המאה התשיעית ונכנסו לתוך המאה העשירית, ואחד מאלה שבעה, והאחרון שבהם, הוא נח, שחי 950 שנה. והואיל ונח היה זה שסיים את השורה, ואחרון אחרון הלא חביב הוא, על כן קשרו את שמו בביטוי זה — הוא ולא אחר. ואכן, כך הוא סדר הדורות של זקני עולם, ב"ספר תולדות אדם" (בראשית ה):

1. ויהיו כל ימי אדם, אשר חי תשע מאות ושלושים

שנה.

2. ויהיו כל ימי שת שתים עשרה שנה ותשע מאות

שנה.

3. ויהיו כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה.

4. ויהיו כל ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה.

5. ויהיו כל ימי ירד שתים וששים שנה ותשע מאות

שנה.

6. ויהיו כל ימי מתושלח תשע וששים שנה ותשע מאות

שנה.

7. ויהי כל ימי נח תשע מאות שנה וחמישים שנה.

מלבד שבעה אלה אין אף אחד בספר הדורות שלנו,

שהגיע לזקנה זו.

הואיל ושבעה אלה, ורק אלה, חיו למעלה מ-900 שנה

ונכנסו לתוך המאה העשירית (בעיקר נח, שחי עד מחצית

המאה העשירית), היו על כן לשיחה בפי הדורות הבאים לרגל

זקנתם המופלגת, ויהודי אשכנז קראו להם בשם זיבן גרייזן
(שבעת הזקנים).

אולם, מפני הכפילות שבמשמעות המלה גרייזן בגרמנית,
נתנו במרוצת הימים את העניין הזה מתוך שחוק כפל, לאדם
בור. לאמור שאף במלה בת שתי אותיות עלול הוא להיכשל
בשבעה שיבושים.

והשערה זו מתקבלת על הדעת, כי למה בחרו דווקא
בשם נח להבלטת עם-הארצות זו. אילו נתכוונו באמת
לכתחילה לשיבוש בין שתי אותיות יכלו לבכור בשם כֹּחַ,
שגם הוא ניתן לשיבושים לא פחות מנח, ואולי עוד יותר,
כי על כן אותו אפשר לשבש ב"ק" בראשית התיבה.

יש יסוד להניח, כי שלשלת היוחסין של הצירוף הזה
תחילתה בשבעה זקנים, וסופה נעוץ בעקבות
ההשתלשלות של לשון נופלת על לשון — שבעה שיבושים.
אגב, אצל ששת הראשונים כתוב „ויהיו כל“, ואילו
אצל נח שהוא האחרון כתוב 1 „ויהי כל“ — חסר ו'. גם
חיסור זה אומר „דרשני“ להבלטת נח, שהוא האחרון לשבעת
הזקנים.

1. [ברוב ספרי התורה. — מ'.]